

Projectnaam

Vervanging F-16

Deelprojecten: *System Development & Demonstration (SDD)* (in realisatie), Nederlandse projecten (in realisatie) en productie (in planning)

Projectfase

Vervanging F-16 productie: in planning, D-fase
SDD en NL projecten: in realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: Vanaf 2012 tot tenminste 2025

Huidige planning: Zoals gemeld (Kamerstuk 26 488, nrs. 232, 242 en 244) moet gedetailleerde financiële informatie over de F-35 nog beschikbaar komen op grond waarvan de gevolgen voor het project Vervanging F-16 in kaart kunnen worden gebracht. Ten tijde van de opstelling van het MPO was deze informatie nog niet beschikbaar.

Behoeftestelling

Het project Vervanging F-16 heeft als doel tijdig te voorzien in de vervanging van de F-16 jachtvliegtuigen van de Nederlandse krijgsmacht. Naast de verwerving van nieuwe jachtvliegtuigen gaat het tevens om de verwerving van bijbehorende simulatoren, initiële reservedelen, infrastructuur, speciale gereedschappen, meet- en testapparatuur, documentatie, initiële opleidingen en transport evenals de betaling van BTW.

Nederland neemt sinds 2002 als level-2 partner deel aan de *System Development & Demonstration*-fase (SDD-fase) van het *Joint Strike Fighter* programma. Vanaf dat moment is het project Vervanging F-16 voortgezet met de verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase) van het DMP. In deze D-fase heeft het SDD-partnerschap gestalte gekregen en wordt het verwervingsbesluit voorbereid. Nederland draagt in totaal 800 miljoen dollar bij aan de SDD-fase. Hiervan is 50 miljoen dollar bestemd voor door Nederland geïnitieerde projecten.

In 2006 is het multilaterale *Production, Sustainment and Follow-On Development Memorandum of Understanding (PSFD MoU)* ondertekend. De negen SDD-partners hebben in dit MoU afspraken vastgelegd over de productie, de instandhouding en de doorontwikkeling van de JSF, alsmede over de besturing van deze aspecten gedurende 45 jaar. Het PSFD MoU bevat tevens spelregels met betrekking tot de industriële participatie van de JSF partnerlanden.

Nederland en Italië hebben in 2004 het initiatief genomen om samenwerkingsmogelijkheden in Europees verband te bezien. Dit initiatief heeft geleid tot een MoU tussen Italië en Nederland over samenwerking bij de productie en de instandhouding (*IT/NL Production & Sustainment (P&S) MoU*), dat op 30 maart 2006 is getekend door beide landen. In juni 2007 heeft Noorwegen zich hierbij aangesloten.

De door de luchtvaartindustrie aangespannen arbitrage ten aanzien van de herijking van de *business case* van de SDD-deelneming is eind 2009 voltooid. Het overleg met de industrie over de uitkomst heeft begin 2010 geleid tot een overeenkomst tussen de Staat en de industrie over het afdrachtpercentage, waarover de Kamer door de minister van Economische Zaken is geïnformeerd.

Het kabinet heeft in 2008 besloten het MoU te ondertekenen over de deelneming aan *Initial Operational Test & Evaluation (IOT&E)* van de JSF in de Verenigde Staten. Voorwaarde voor deelneming is de inbreng van twee Nederlandse testtoestellen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten. Gevechtsvliegtuigen vormen een onmisbare component van een hoogwaardige expeditie-onaire krijgsmacht die in staat is te worden ingezet in het gehele geweldsspectrum. Bovendien is het de ambitie van Defensie om deel te kunnen nemen aan *initial entry* operaties waarbij snel een militair overwicht moet worden bereikt. Het luchtwapen is hiervoor bij uitstek geschikt en creëert in alle operaties vrijheid van handelen voor de Nederlandse troepen en coalitiepartners. Tevens spelen gevechtsvliegtuigen een belangrijke rol bij de nationale veiligheid, bijvoorbeeld als *Quick Reaction Alert*. Voorts past het in het streven om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde informatie, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

Bij tal van lopende en nieuwe behoeftestellingen wordt rekening gehouden met de vervanging van de F-16. Het betreft ten eerste de nog noodzakelijke verbeteringen aan de F-16, zowel hardware als software. Deze verbeteringen worden getoetst aan het voorziene uitfaseringsschema van de F-16. Ten tweede betreft het materieelprojecten waarvan de te verwerven middelen in eerste instantie zijn bestemd voor gebruik met de F-16, maar die in de toekomst tevens moeten kunnen worden gebruikt met de vervanger daarvan. Ook kan het gaan om projecten die geen directe relatie hebben met de F-16, maar waarvan wordt voor-

zien dat die relatie er wel zal zijn met het vervangende toestel. Met de jaarrapportage van het project Vervanging F-16 over 2009 is uitgebreid gerapporteerd over de gerelateerde projecten.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Gelet op de dit voorjaar gemelde herstructurering van het F-35 programma is een deel van de in de begrotingsperiode geraamde Nederlandse projectuitgaven verschoven naar latere jaren. De nieuwe kosteninformatie van het Amerikaanse ministerie van Defensie die nodig is voor een herijking van het project was niet beschikbaar ten tijde van de opstelling van de begroting en dit Materieelprojectenoverzicht. De Kamer is dit voorjaar door de minister van Economische Zaken geïnformeerd over de overeenkomst tussen de Staat en de Nederlandse luchtvaartindustrie over het afdrachtpercentage voor de JSF *business case*.

Relevante Kamerstukken

- Kamerbrief inzake Vervanging F-16, d.d. 01-07-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 275)
- Monitoring Verwerving Joint Strike Fighter, d.d. 24-05-2011 (Kamerstuk 31 300 nr. 24)
- Reactie op verzoek van de Vaste Commissie voor Defensie op het SAR 2010-rapport over het F-35 programma, d.d. 01-06-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 272)
- Informatie over het kopie van het getekende contract voor de aankoop van het tweede F-35 testtoestel, d.d. 25-05-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 270)
- Reactie op GAO rapport van april 2011 over het F-35 programma, d.d. 12-05-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 269)
- Stand van uitstapkosten testfase en F136 motor, d.d. 27-04-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 268)
- Kamerbrief reactie op verzoek commissie Defensie over de optietermijn voor de aanschaf van het tweede F-35 testtoestel, d.d. 24-3-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 259)
- Kamerbrief inzake geactualiseerde kostenraming project Vervanging F-16, d.d. 14-01-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 253)
- Kamerbrief reactie op verzoek commissie om een actualisering van het project Vervanging F-16, d.d. 07-01-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 252)

- Validatie F-35 geluidsbelasting van het project Vervanging F-16, d.d. 24-12-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 251)
 - Kamerbrief inzake toezegging budgetten van het project Vervanging F-16, d.d. 14-12-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 250)
 - Kamerbrief inzake geactualiseerde kostenraming project Vervanging F-16, d.d. 2-12-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 249)
 - Kamerbrief herhaald commissieverzoek certificering F-35 programma door het Amerikaanse ministerie van Defensie d.d. 05-10-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 248)
 - Kamerbrief commissieverzoek inzake termijn resultaten validatie F-35 geluidscontouren d.d. 23-09-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 247)
 - Kamerbrief commissieverzoek inzake certificering F-35 programma door het Amerikaanse ministerie van Defensie d.d. 23-09-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 246)
- Prinsjesdag 2010**
- Kamerbrief inzake vertaling Noors rapport en validatie rapport F-35 geluidsbelasting d.d. 09-07-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 245)
 - Kamerbrief certificering F-35 programma door het Amerikaanse ministerie van Defensie d.d. 09-07-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 244)
 - Kamerbrief commissieverzoek inzake contacten met de VS over het JSF project d.d. 30-06-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 243)
 - Kamervragen over de kabinetsreactie op de moties Vervanging F-16 d.d. 18-06-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 242)
 - Kabinetsreactie op moties Vervanging F-16 d.d. 28-05-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 240)
 - Reactie op moties Vervanging F-16 d.d. 27-05-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 239)
 - Lijst van vragen en antwoorden over het rapport Monitoring verwerving JSF, stand van zaken augustus 2009 van de Algemene Rekenkamer d.d. 20-05-2010 en 21-04-2010 (Kamerstuk 31 300, nrs. 19 en 18)
 - Kamerbrief inzake stand van zaken projecten NH-90 en Vervanging F-16 d.d. 17-05-2010 (Kamerstuk nr. 25 928 nr. 43)
 - Kamervragen over het rapport 'Monitoring verwerving Joint Strike Fighter; Stand van zaken augustus 2009' van de Algemene Rekenkamer d.d. 12-05-2010 (Kamerstuk nr. 31 300 nr. 19)
 - Kamerbrief inzake reactie op GAO-rapport Joint Strike Fighter maart 2010 d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 234)
 - Kamerbrief JSF Program Office over geluidsinformatie JSF d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 233)
 - Kamerbrief jaarrapportage van het project Vervanging F-16 over het jaar 2009 d.d. 13-04-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 232)
 - Informatievoorziening lopende JSF-zaken d.d. 09-04-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 230)
 - Reactie op verzoek met betrekking tot een Noors rapport over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 30-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 225)
 - Lijst van vragen en antwoorden over het JSF afdrachtpercentage d.d. 29-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 224)
 - Informatie over de afronding van de JSF Business Case d.d. 26-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 223)
 - Kamerbrief aanvullende informatie herstructurering F-35 programma d.d. 23-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 222)
 - Reactie op de brief van G. Veldman en G. Verf over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 11-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 221)
 - Kamerbrief uitstel reactie op een Noors rapport over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 04-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 220)
 - Kamerbrief aanvullende informatie werkbezoek Israël met betrekking tot JSF d.d. 22-02-2010 (Kamerstuk nr. 32 123 X nr. 101)
 - Kamervragen over de informatie over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 22-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 219)
 - Kamervragen over de Amerikaanse besluitvorming over de tweede motor voor de F-35 d.d. 19-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 218)
 - Kamerbrief over de herstructurering van het F-35-programma d.d. 16-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 217)
 - Kamerbrief met reactie op de presentatie 'Joint Programs TOC Affordability, Cost Department, Naval Air Systems Command' d.d. 15-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 216)
 - Kamervragen inzake het aantal vliegreun per F-16 d.d. 03-02-2010 (Kamerstuk nr. 1479)
 - Reactie op NRC-artikel: "VK halveert bestelling JSF's" d.d. 01-02-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 215)

- Vervolgstappen project Vervanging F-16 d.d. 28-01-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 213)
- Reactie op commissieverzoek herijking informatiebehoefte project Vervanging F-16 d.d. 22-01-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 212)
- Kamerbrief met informatie over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 07-01-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 211)
- Kamerbrief Amerikaanse besluitvorming over de tweede motor voor de F-35 d.d. 24-12-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 210)
- Kamerbrief informatie over deadline ondertekening contract voor de aanschaf van het tweede JSF-testtoestel d.d. 15-12-2009 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 209)
- Kamerbrief over JSF Afdrachtpercentage d.d. 02-12-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 208)
- Afronding arbitragezaak business case d.d. 27-11-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 207)
- Verzoek om afschrift van beantwoording van schriftelijke vragen COVM vliegbasis Leeuwarden over verwachte geluidsbelasting van de F-35 d.d. 20-11-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 206)
- Kamerbrief reactie staatssecretaris op commissieverzoek bestellingen JSF d.d. 20-11-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 205)
- Kamerbrief correctie project Vervanging F-16 in Defensiebegroting d.d. 19-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 42)
- Kamervragen budget Vervanging F-16 d.d. 28-10-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 202)
- Kamervragen inzake geluidscontouren F-35 d.d. 19-10-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 200)
- Reactie op rapport *Congressional Budget Office* en rapport *Center for Strategic and Budgetary Assessments* d.d. 26-10-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 201)
- Kamervragen over geluidscontouren F-35 d.d. 19-10-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 200)
- Aankondiging vervolgstappen project vervanging F-16 d.d. 29-09-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 199)
- Kamervragen inzake budget Vervanging F-16 d.d. 07-09-2009 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 196)
- Geluidsonames JSF - F-15 - F-16 d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 193)
- Kamerbrief over geluidscontouren F-35 d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 192)
- Kamervragen over geluidsoverlast d.d. 13-05-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 182)
- Verwijzing prijsinformatie JSF met bijlage d.d. 21-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 174)
- Assurance rapport over de jaarrapportage 2008 d.d. 21-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 173)
- Prijs eerste F-35 testtoestel d.d. 17-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 170)
- Stand van zaken motie Van Velzen - voorlichting Raad van State met bijlage d.d. 16-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 172)
- Geluidscontouren F-35 d.d. 16-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 170)
- Aanbiedingsbrief addendum jaarrapportage 2008 met bijlage d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 167)
- Kamervragen over vervanging F-16 d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 156)
- Antwoorden aanvullende Kamervragen vervanging F-16 d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 31 300 nr. 11)
- Vragen *endlife update* d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 161)
- Verzoeken project Vervanging F-16 met bijlagen d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 160)
- Jaarrapportage 2008 en *assurance* rapport d.d. 27-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 159)
- Kamervragen rapport monitoring verwerving Joint Strike Fighter d.d. 16-03-2009 (Kamerstuk 31 300 nr. 9)
- NLR rapport en bijlagen geluid kandidaattoestellen d.d. 16-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 153)
- *Request for proposal* vervanging F-16 d.d. 04-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 147)
- Verzoeken commissies d.d. 18-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 143)
- Beantwoording vragen besluit twee F-35 toestellen d.d. 18-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 142)
- Antwoorden op Kamervragen over kandidatenvergelijking d.d. 10-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 138)
- Kamervragen *endlife update* F-16's d.d. 10-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 139)
- Geluidsgegevens kandidaattoestellen vervanging F-16 met bijlagen d.d. 22-01-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 137)
- Besluit aanschaf twee F-35 toestellen d.d. 16-01-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 134)

- *Endlife update* F-16 d.d. 18-12-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 132)
- Antwoorden Kamervragen d.d. 17-11-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 121)
- Brief inzake aanbieding D-brief van het project Vervanging F-16, productie d.d. 26-09-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 8)
- Algemene Rekenkamer en kandidatenevaluatie project Vervanging F-16 d.d. 18-09-2008 en 17-10-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 103 en 110)
- Herberekening JSF *Business Case* d.d. 08-07-2008, 17-09-2008, 17-10-2008, 04-12-2008 en 12-12-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 97, 102, 109, 126 en 127)
- Brieven kandidatenvergelijking vervanging F-16 d.d. 27-06-08, 02-07-2008, 17-07-08, 02-09-2008, 26-09-2008, 26-09-2008, 07-10-2008, 11-11-2008, 11-11-2008, 17-12-2008 en 18-12-2008 (2x) (Kamerstuk 26 488 nrs. 89, 96, 99, 101, 104, 105, 108, 119, 120, 129, 130 en 131)
- Lijst van vragen en antwoorden over de Jaarrapportage 2007 d.d. 07-07-2008 (Kamerstuk 26488 nr. 75)
- Lijst van vragen en antwoorden over de IOT&E van de JSF d.d. 07-07-2008, 04-11-2008 en 27-11-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 69, 118 en 125)
- Brief over deelneming aan de Initiële Operationele Test en Evaluatie van de JSF d.d. 29-02-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 65)
- Brieven deelname PSFD MoU d.d. 29-09-2006 en 17-10-2006 (Kamerstuk 26 488 nrs. 47 en 54H)
- Brieven deelname SDD-fase JSF d.d. 11-02-2002 en 08-04-2002 en 09-04-2002 (Kamerstuk 26 488 nrs. 8, 13 en 14)
- Basisdocument Vervanging F-16 d.d. 15-03-2000 (Kamerstuk 26 488 nr. 3)

Planning Vervanging F-16 voortgezette verwervingsvoorbereiding/productie

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	>250							2007-2025	
2010	>250			D				2007-2025	>250
2011	>250			D				2007-2024	>250

Financiën SDD en NL projecten

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Oorspronkelijk	SDD: 788,7 NL Projecten: 48,1							2012 2010	
2010	SDD: 791,5 NL Projecten: 49,1	779,1 41,3	11,2 7,5	1,2 0,3				2012 2012	
2011	SDD: 792,1 NL Projecten: 48,4	779,4 36,9	11,6 8,5	1,1 3,0				2012 2012	

* De projectvolumes voor de SDD en NL projecten betreffen een bijdrage aan de ontwikkelingskosten voor de vervanger van de F-16. Hier zijn geen exploitatiekosten mee gemeoid.